

Kurz práce s informacemi

Úvod do tvůrčího psaní

Rozšiřující studijní materiál modulu č. 9

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tento materiál by vám měl pomoci v pochopení základních principů tvůrčího psaní a jeho přínosu. Seznámíte se také se základními chybami, na které je třeba dát si pozor.

Výuka tvůrčího psaní má celou řadu zastánců i kritiků. Jedni namítají, že pokud člověk nemá na psaní talent, není možné se tvůrčímu psaní naučit, případně se můžeme setkat s argumentací, která je vedená směrem k tréninku. Ke kvalitnímu textu je třeba se propsat, neboť staré úsloví říká – **moudrost vchází do hlavy rukou**. Naproti tomu stojí zastánci výuky tvůrčího psaní, kteří tvrdí, že i relativně jednoduchý kurz může dát člověku určitou přidanou hodnotu, nadhled, znalosti a dovednosti. Cílem výuky je dosáhnout toho, aby frekventant psal lépe a raději než na začátku.

Také z tohoto důvodu si dovolíme nabídnout určitý **stručný úvod do tvůrčího psaní**. Pokud o něm budeme hovořit, tak nikoli jako o vědecké disciplíně, která se studuje na univerzitách, ale spíše o praktické schopnosti a dovednosti člověka vytvořit nějaký text. Osobně považuji za klíčovou radost z psaní samotného – **kdo píše rád, píše také obvykle dobře, kdo nerad, tak se to na kvalitě jeho textů jistě projeví také**.

Rád bych také vyjádřil přesvědčení, že především v akademickém světě existuje velká spojitost mezi tvůrčím psaním a odborným textem. Zatímco tvůrčí psaní je obvykle chápáno jako imaginativní, tedy umělecké, a naopak vědecké, odborné texty jsou faktické, nemusí zde nutně existovat napětí. Ty nejlepší odborné texty jsou totiž často čtivé, mají bohatou slovní zásobu a promyšlený způsob vnitřní výstavby. A přesně to jsou prvky, které se projevují také u psaní umělecky laděných textů. Proto může také obyčejné psaní povídek, básní či jiných útvarů pozitivně dopadnout na text akademický. Přinejmenším v lehkosti psaní, zkušenosti a v bohatství slovní zásoby.

V odborné literatuře se můžeme setkat s několika **jasně definovanými přínosy tvůrčího psaní**, mezi které patří:

- Rozvoj přirozeného smyslového vnímání, cítění a myšlení člověka. Psaní dává myšlenkám strukturu a formu. Jen tomu, co umíme napsat či říci, skutečně rozumíme.
- Může sloužit jako prostředek terapie.
- Vede k rozvoji komunikačních schopností, ale také bohatého vnitřního života.
- Rozvíjí mravní a osobnostní integritu jednotlivce. Sama tvorba nějakého díla je budováním hodnoty, která může být vnímána jako investice do sociálního a intelektuálního kapitálu.

Tím, že člověk pravidelně a rád píše, si vytváří také svůj osobitý styl a jeho myšlení získává stabilní a pevnou formu. Obecně se má za to, že tvůrčí psaní je procesem řízeným, který má jasně daný žánr, rozsah a další parametry. Díky tomu se člověk také naučí dobrému rozvržení obsahu a dodržení literárního rámce. Že tento fakt činí řadě lidí problém, je zkušenost nejen pedagogů opravujících písemné práce, ale také studentů, kteří neprošli slohovou prací z českého jazyka u maturit v roce 2012.

V tomto materiálu se nepokusíme nahradit kurzy či celé akademické studium, ale pokusíme se dát drobný stimul a náhled k tomu, jak se do tvůrčího psaní pustit. Další aktivity jsou pak již na bedrech samotného čtenáře.

Než se pustíme do psaní

Nežli se pustíme do psaní libovolného textu, je třeba si odpovědět na několik základních otázek. Předně je třeba si jasně definovat, jakému čtenáři je text určen – zda odborníkovi nebo seniorovi, malému dítěti nebo třeba studentovi. Tato volba bude determinantem látky, ale také formy textu. Druhou důležitou otázkou je volba vyjadřovacích prostředků – tedy zájmen, frází a dalších

slovních lexikálních jednotek. Volba by měla odpovídat formě díla – jiná bude u monografie, odlišná u rigorózní práce.

Dále je třeba zvážit, zda máme o problému dostatečné množství informací a znalostí. Pokud ne, musíme si obstarat další. To není nutné jen u odborných textů, ale také třeba u historických románů a podobných děl. Dobrá znalost reálií a jejich odborné užívání je nezbytné pro produkci libovolného textu. Je také dobré si v jedné či dvou větách říci, co má být smyslem textu, který chceme publikovat. Dopředu je také dobré určit rozsah práce.

Užitečné také je rozhodnout se, jaký postoj k problematice zaujímáme – ironický, kritický, souhlasný? Náš postoj by měl být v rámci celého díla konzistentní, což je jedna z věcí, na které je třeba určitě myslet.

Základní pravidla úspěšného psaní

V současné postmoderní literatuře lze identifikovat celou řadu osob, která pravidla tvorby literárního textu záměrně určují. Je ale třeba jejich dobré znalosti, abychom věděli, proč je úmyslně porušujeme. Také to patří k promyšlenému literárnímu přístupu, který odděluje zkušené autory a naprosté amatéry. Následující pravidla jsou určena především pro umělecké žánry, ale velice dobře je možné velkou většinu z nich aplikovat také do oblasti tvorby odborného textu.

Individualizace textu je mimořádně důležitá. Nikdy není možné dosáhnout úspěchu, pokud se budeme snažit psát jako někdo jiný, i kdyby měl Nobelovu cenu za literaturu. Psát je nutné sám za sebe, s radostí a vlastní invencí. Jen reflexe vlastního intelektuálního života může dobře korespondovat s individuálním stylem. S tím souvisí to, o čem jsme již hovořili – psát je nutné s radostí a pro radost. Na dílu se to rozhodně pozná.

Pravidlo minimalismu je jedním z nejdůležitějších v současné literatuře. Pryč jsou doby bohatých renesančních názvů děl, které byly na dva či tři řádky. Dnešní doba je rychlá, uspěchaná a tomu je třeba přizpůsobit také psaní. Je třeba být věcnými, užívat krátké věty a vyvarovat se klišé. Metafory jsou sice vysokým literárním prvkem, ale je třeba také s nimi zacházet s mírou a rozumným způsobem. Dobré je po napsání si text ještě jednou projít a zkusit odstranit všechna přebytečná slova. Pozor je třeba dát si na kvantifikátory, které zbytečně ředí text. Řada obrátů a slovních spojení je vnímána jako pozlátkovitá a zbytečně pompézní, také těch je třeba se zbavit. To ale neznamená, že bychom neměli mít úctu ke slově – vhodně zvolená synonyma a odstupňování významu slov dílu vždy přidají na kvalitě.

Kvalitní forma je základ, tak nějak by se dal shrnout třetí okruh pravidel tvůrčího psaní. Je nutné se držet formálních pravidel, která nastavíte hned na začátku, po celou dobu – od osoby vyprávěče přes formy komentářů až po strukturu postav. Je nutné být v tomto ohledu konzistentní a pevní. Každý kvalitní text by měl být zajímavý a zábavný. Ne třeba formou laciných vtipů, ale nadhledem autora, příklady, reáliemi. Nezajímavé a nezábavné věci nikdo nečte. A v neposlední řadě je zde jazyk – ať již stylově nebo gramaticky je hlavní zbraní autora a musí o něj pečovat. I kvalitní dílo lze snadno shodit opakujícími se slovy a hrubkami.

A pak je tu ještě sada čistě beletristických rad – pište **o konkrétních reáliích, místech a osobách**. Úspěšné jsou často texty, do kterých si může čtenář promítat své vlastní zážitky a zkušenosti, ať již s popisovaným místem, člověkem nebo třeba institucí, nebo se personifikovat s hlavní postavou díla.

Existuje pak samozřejmě celá řada zajímavých stylistických doporučení, která je třeba mít na mysli, pokud chceme psát skutečně čtivě a zajímavě. Například **důležité věci by měly být na**

konci věty – čtenáře to zaujme a text získá na dynamice. Je vhodné se vyjadřovat jednoznačně, abychom čtenáře udrželi v dějové linii. Stejně tak není vhodný eufemismus, přílišné množství vykřičníků a velice uvážliví bychom měli být v užívání nářečí.

Úvod, závěr a další „drobnosti“

V celém textu existují dvě věty, které mají vždy větší význam než všechny ostatní – totiž první a poslední. Je v celku jedno, jak dlouhý text člověk píše, ale tyto dvě věty rozhodují o úspěchu. Dejte si na nich mimořádně záležet. Dobrý úvod by měl člověka strhnout a navnadit pro čtení celého díla, měl by být poutavý, zajímavý a motivující. Pokud nejde o anotaci či abstrakt, tak by rozhodně neměl prozradit vše.

Také **závěr každého článku je důležitý** – jednak by měl zakončit a integrovat všechny myšlenky a záměry autora, ale také dává konečný dojem z díla. Pokud se podíváme na recenze filmů, často můžeme najít výtku, že celý snímek byl sice relativně dobrý, ale chyběl mu závěr. Tedy místo, kde děj graduje a pracuje s fantazií.

Pokud jde o poslední větu, nedoporučuje se v ní hodnotit obsah – to již bylo učiněno v samotném textu. Stejně tak je dobré vyhnout se otrápaným frázím jako na závěr či na konec. Poslední věta by měla být tím dílkem do skládačky příběhu, který vše rozhodne. Měla by člověka zaskočit, šokovat či potěšit. Pokud nevyvolá emoci, je v příběhu něco špatně.

Důležité také je, aby se člověk naučil pracovat s korekturami. Téměř nikdo nevytvoří napoprvé dokonalé dílo. Je dobré si jej číst nahlas, přemýšlet, jak věty zní, a nebát se je měnit. Často až při druhém či třetím čtení zjistíme, že něco nesedí. Pracovat je možné při závěrečné redakci jak s celým textem, tak také se slovy či větami. **Existuje pravidlo, které říká, že pokud u prvotextu odstraníme polovinu rozsahu, zůstane zachován obsah i kvalita.** Jistě to neplatí vždy, ale často ano. Je třeba počítat s tím, že během recenzí či korektur se dílo ještě podstatně změní a vybrousí, což vůbec není na škodu.

Důležité také je, aby se člověk nezasekl u nějaké věty a nepostoupil dále. Není vždy nutné začít psát od začátku, můžete vybudovat hlavní zápletku a až podle ní tvořit úvod. Pokud máme s jednou větou velké problémy, vyzkoušejme ji přepsat, případně předělat celý odstavec tak, abychom se jí vyhnuli úplně.

Několik rad na závěr

Existuje celá řada cest, které mohou vést ke zlepšení psaní jednotlivce. Základem jistě bude četba. Bez čtení se skutečně nedá psát. Kdysi se ptal jeden kněz kardinála Špidlíka, jak to dělá, že už více než půlstoletí připravuje kázání pro Vatikánský rozhlas a stále se neopakuje. A on sám že nemá po dvou letech co říci. Odpověď asi každý tuší – je třeba číst a nové myšlenky si nás najdou samy. Samozřejmě vždy záleží na kvalitě čteného textu.

Říká se, že se psáním je to jako se hrou na housle – začátky jsou těžké, vysilující, nikoho nebaví a výsledky jsou spíše odpudivé. Časem a praxí se ale vše zlepšuje. Pokud bude prvním písemným dílem člověka bakalářská práce, jistě se to na ní nepříliš pozitivně projeví.

Je také dobré stanovit si jasný plán a ten dodržovat. Ať již jde o čas strávený psáním, nebo třeba o počet znaků a slov. Každému přitom vyhovuje něco jiného. Každopádně ale platí, že harmonogram a pravidelnost v psaní pomáhá hodně. Úsloví „zachovej řád a řád zachová tebe“ zde platí plně. Dalším důležitým krokem ke zlepšování se je kritika ostatních – dávat svá díla číst druhým, publikovat je na literárních serverech a přemýšlet o připomínkách a námitkách druhých je nezbytné, pokud se chce člověk zlepšovat.

Pomoci mohou také různé deníčky a zápisníky, do kterých si člověk poznamenává nápady, myšlenky a postřehy. Někomu ale více vyhovuje třeba procházka, po které vše rovnou dá na papír. Zkoušet je možné různé kreativní metody a hledat, co nejlépe funguje. Totéž platí o místě, kde člověk píše – jednomu je to lhostejné, druhý vyžaduje svůj stůl, třetí papír a plnicí pero, obklopen přírodou. Význam mají také různé kreativní techniky.

Určitě nejdůležitější je ale odhodlání začít a mít co říci. To jsou dva aspekty, které určují šanci na úspěch.

Literatura

DOČEKALOVÁ, Markéta. *Tvůrčí psaní pro každého: jak psát pro noviny a časopisy, jak vymyslet dobrý příběh, praktická cvičení*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006, 152 s. ISBN 80-247-1602-X.

FÍŠER, Zbyněk. Tvůrčí psaní. *Metodický portál: Články* [online]. 21. 10. 2005, [cit. 2012-10-30]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/g/367/TVURCI-PSANI.html>>. ISSN 1802-4785.

FÍŠER, Zbyněk. *Tvůrčí psaní: malá učebnice technik tvůrčího psaní*. 1st American ed. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2001, 164 s., [1] s. fot. příl. (barev.). ISBN 80-859-3199-0.

NEALE, Edited by Derek. *A creative writing handbook: developing dramatic technique, individual style and voice*. London: A., 2009. ISBN 978-140-8109-410.

NEKULA, René. *Příručka dobrého psaní*. Praha, 2012. Dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/28518074/P%C5%99iru%C4%8Dka-dobrehopsani>

SMITH, Alexander Gordon. *Inspired creative writing: pokes and prods for scribblers of all stripes*. 1st American ed. New York: Perigee, 2007, xvi, 237 p. ISBN 03-995-3347-8.